

lengi be a textust. *A temetés és a tükkör*; a *Még egyszer az elmozdult fotók szépségéről* és *Az életről és a halálról* című fejezetkezdő írások egyformán tartalmaznak ugyanazon mozzanatok a létezés–elmúlás gyönyörteljes, egyben fájdalmas kontrasztjával, valamint a dokumentálás megőrző-megmerevítő (el-/meghalasztó?) szépségével. És számos hasonló megfelelést lehetne felsorakoztatni az egyes részek további alfejezetei, passzusai, „képei” között. Minden egyes „kép” vagy mozzanat a nő mint olyan kivételének tekinthető, minden egyes papírra vetett betű csak erről a témáról szól. S ehhez a nőhöz olyan jelenlétktelen természetességgel tartozik hozzá a férfi *mint olyan*, mint maga az őt elmaradhatatlanul körülölelő érzékiség, életteljesség.

Látszatra kis igényű, többnyire kis terjedelemben rögzített benyomások követik egymást, ám valójában nagyszabású, legalábbis plasztikusra sikerült meseanyagok ezek, amelyek élénk tolják a „női létezőt” minden szenvedélyével, bűnével, bájjával együtt. Életmozzanatok rajzolódnak ki a szemünk előtt, s a képzelet magas fokú szárnyalása láttán az a sejtésünk támad, hogy minden egyes sor élvezetes „természettudományként” bővíti ismereteinket a Lényről, melyet egyszerűen csak „gyengébbik nemnek”, „másodrendű állampolgárnak” szokás nevezni, holott szervezete bizonyos fokig erősebb, kitartóbb, mint a férfié; ho-

lott valójában ő áll a Létezés közép-pontjában, a harcos, társadalomalakító férfi érdeklődésének „elsőrendű állampolgára” gyanánt...

Ehhez hozzájárul az a közvetlenség, „frontalitás”, ahogyan az író nő halálról, vetelésről, betegségről, fájdalomról beszél, s ahogyan a múltat és a jelent számtalanszor azonossá teszi, valamint ahogy a fikciót a valóság fölé helyezi. S Jóry nem palástolja a szexualitást, az erőszakot, a vért sem, behatol a női lélek minden eldugott szegletébe; ettől az őszinteségtől válik ez a próza szinte tükkörre a női olvasó számára.

„Jóry Judit művésztörténéssz, Budapesten született” – áll a borítón. De mikor? Hagyjuk meg a jótékony, diszkrét inkognitót legalább olyan mértékig, mint ahogyan ő is az általánosság méltóságfátylába burkolja regényében a Nőt...

VÁRSZEGI ANITA

(*Kalligram Kiadó, Pozsony, 2005,*
292 oldal, 1900 Ft)

LEONARD COHEN:

Szépséges Lúzerok

Leonard Norman Cohen a beatkor szak emblematikus alakja. Zenei pályafutása háttérbe szorítja költői és írói érdemeit, pedig zeneiparbeli sikere után is jelentetett meg verseket.

Dalai közelebb állnak a költészet szövarázslatához, mint a dalgyártás hagyományaihoz: érzelmileg súlyos, komplex lírai darabok. Műveiben és dalszövegeiben gyakran jelenik meg a vallás, az elszigetelődés, a személyes kapcsolatok bonyolultsága. Rendhagyó költészete jelentős hatást gyakorolt más dalszövegírókra és írókra egyaránt. Hazájában is népszerű, elismert művész – 1991-ben bekerült a kanadai zenész hírességek dicsőségcsarnokába, 2003-ban pedig a Kanada Rendjellel tüntették ki, amely az ország legmagasabb polgári kitüntetése.

Leonard Cohen kihívó, gátlásoktól mentes regénye az 1960-as évek legismertebb kísérleti *anti-bildungsroman* könyve. Ezt a számos nyelvre lefordított alkotást Kerouac *Útonjával* és más alapművekkel emlegetik egy sorban. A lázas, sodró lendületű, eksztatikus történet kísérleti regény, szépirodalmi leképezése az időszaknak, amelyben különböző műfajok alkotói öngyilkos tempóban éltek újra az emberiség ifjúkorát. Ez a regény sikeresen fedezi fel a szeretetet, a szabadságot, a rajongást, a lázadást. A mű felderítőtutatt tett az észak-amerikai tudat határai felé.

A regény egy szerelmi háromszög boldogtalanságát járja körül. A háromszög csúcsait, azaz a regény szomorú szereplőit a szexuális meg szállottság, valamint a Catherine

Tekakwitha, a 17. századi mohawk szent asszony iránti elragadtatás köti össze.

Ez a rapszodikus, romlottan szellemes, közönséges regény, amely egyfajta *szent szenzualizmus* tárja fel a lelkek mélységes elhagyatottságát, igazi posztmodern alkotás. Gazdag líraisággal szedi rétegekre a főszereplők identitását, egymásba omlasztva szakralist és profánt, szexuálist és vallásost. Megképződik benne Cohen quebeci zsidó identitása, mivel a regény egy zsidó akadémikusnak és feleségének, az anarchista-szeptatista Editnek a története. Háromszöggé úgy bővül, hogy megjelenik a színen közös szeretőjük, F.

A mű első része maga a történet, ezt követi F. hosszú levele, melyben obszcén módon ecseteli saját szexuális állapotát és a kor politikai helyzetét. Végül a narrátor monológiába botlunk, amely epilógusként borít fátylat a műre. A műre, amely valójában fantasztikus utazás a montreáli tudós lelkében, akit két fő kérdés foglalkoztat: „Catherine Tekakwitha, ki vagy te?”, illetve „Szerethetlek-e a magam módján?”

A regény leplezetlenül teoretizál. Kanadai nacionalista eszméi mélyén felfedezhetjük a '60-as évek Gilles Deleuze-ének és Guattarijának poszt-kolonialis teóriáit. Ők annak idején szintén a szexuális elfojtást és a vá-

gyak kapitalista kizsákmányolását kritizálták. Ebben a felforgató művében Cohen szinte kötelezően rúgja fel a szexuális normákat, miközben tobzódik az animális vágyakban. A vágyháromszög mint geometriai forma már eleve a *bináris oppozíció*, az egymást kizáró kettős ellentétek meghaladását jelenti. E meghaladást, határátlépést teljesíti ki Editnek, az orgiák kielégíthetetlen hősnőjének és Catherine-nek, a szent asszonynak szintézise a férfi főhős lelkében. Edit lefelé, Catherine fölfelé haladja meg az evilágot. Az immanensből metafizikailag, sorsszerűen kikíváncozó férfi számára pedig mi más jelenthetné a szabadulás útját, mint a női szentháromság követése?

S hogy miben áll ez a hármasság? A szentnek, a feleségnek és a termékenység istennőjének egymázas coheni egységében. A szerelmi háromszög csúcsein az emberi létezés tiszta és tisztátalan eleme fedezhető fel. Cohen alkotása egy görög szigeten született, tehát tele antik életérzéssel, mámorral, vadsággal, szabadsággal, halállal és bűnnel. Leonard Cohen egy nagy korszak melankolikus prófétái közé tartozik. Annak ellenére, hogy a hősei vesztesek, műve az élet szépségét, feszültségét és gyönyörűségét tükrözi.

LUKÁCS ZSUZSA

(Fordította Körös László,
Cartaphilus Kiadó, Budapest, 2006,
386 oldal, 2980 Ft)

LOVAS ILDIKÓ:

Kijárat az Adriára ***James Bond Bácskában***

Minden vajdasági írónak van saját Adriája.

A kárpát-medencei literátorok privátnak vélt tengerélményüket gyakorta próbálták feldolgozni, de mióta egymás mellett több – földrajzi és szellemi – térségben íródik a magyar irodalom, a leginkább figyelemre méltó tenger-képet a délvidékiek vázolták fel. Ha a leginkább egyéni tartalommal kéklő-párálló Adria-víziókkal jelentkező kortársakat soroljuk elő, Tolnai Ottó, Domokos István és Sziveri János után most itt a szabadkai Lovas Ildikó a maga könyvajánlatával. Mintha utójátéka lenne a kötet győri Műhely Adria-számának: abban mindenképpen, hogy ez is, az is hangsúlyozottan enciklopédikus jellegű. S mintha Lovas összegezni akarta volna felmenői azúr színekkel jellemezhető tenger-elképzeléseit.

A tenger maga az enciklopédia? A kérdésre Lovas, miként a jeles elődök, igennel válaszolt – dörmögi maga elé az olvasó, amikor többszöri nekirugaszkodásra elolvasta és becsukta a könyvet, s azon gondolkodik, hogy könyvespolca melyik részére – a süllyesztőbe, a félhomályba avagy a szem előtt lévőbe – helyezze. A bármit magába emészteni képes enciklopédikusság veszélyeire gon-